

Пустовіт В. А. – старший науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України

ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України», на сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві є тінізація національної економіки, активізація корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу та політики, організована злочинна діяльність [1].

Емпіричний аналіз можливостей тіньової економіки засвідчує, що найбільш сприятливими умовами для її розвитку є зовнішньоекономічна діяльність. Це пов'язано з особливостями перетину кордонів, масовістю режимів та операцій з експорту й імпорту товарів, недосконалістю законодавства в цій сфері тощо.

Специфічне місце в тіньовій економіці за своїми обсягами посідають тіньові обіги в експортно-імпортних відносинах, оскільки зовнішньоекономічна діяльність є однією з найбільш прибуткових видів господарської діяльності. У країні сформувалася організована мережа нелегального (тіньового) обігу, переказу за кордон товарних, валютних, сервісних та інтелектуальних ресурсів.

Це є наслідком негативного впливу штучно створеного дисбалансу в межах взаємодії фінансово-господарського та правового механізмів. Причому функції координатора перебирають на себе корумповані представники правоохоронних і контрольно-дозвільних органів. Вони на власний розсуд вирішують питання щодо розміру податків, митних платежів, обов'язкових зборів, кількості та сортності товарів тощо.

Так, здійснений співробітниками Департаменту захисту економіки Національної поліції України 2016 року аналіз структури й обсягів експортних та імпортних операцій засвідчує, що тіньові потоки, організовані комерційними структурами, контролюють посадові особи регіональних митниць і

територіальні податкові інспекції, а також представники місцевих органів державної влади, впливові бізнес-структури.

Згідно з оприлюдненою інформацією заступника голови Національної поліції – начальника Департаменту захисту економіки, 49 кримінальних проваджень у сфері службової діяльності відкрито стосовно працівників фіскальних і митних органів, серед яких 21 – за вимагання та одержання неправомірної вигоди. Нині 31 працівникові фіскальної та митної служб повідомлено про підозру в хабарництві [2].

Останніми роками від учасників аграрного ринку надходить дедалі більше повідомлень про суттєве зростання тінізації операцій із купівлі-продажу продукції АПК та харчової промисловості, яка в структурі експорту товарів у 2016 році становила найбільшу частку (42 %).

Так, в Україні зерно та олійні культури активно скуповують кримінальні елементи та компанії, розраховуючись із продавцем готівкою, здебільшого валютою, що є українським «ноу-хау» останніх двох-трьох років. Основними причинами цього явища є такі:

1) періодична наявність трьох курсів купівлі-продажу валюти на ринку (Національний банк України, міжбанк, обмінні пункти) завдяки неефективній політиці Національного банку;

2) зміна режиму оподаткування в агропромисловому комплексі та скасування спеціального режиму сплати ПДВ, що також стимулює перехід у тінь;

3) обов'язковий продаж валюти за курсом, встановленим Національним банком України, а не ринком (бізнес утрачає, а окремі структури отримують можливість заробляти на інсайді);

4) виведення готівкового капіталу за кордон та його легалізація;

5) бездіяльність фіскальних і правоохоронних органів;

6) бажання власників бізнесу та виробників створити запас валюти в Україні або за кордоном в умовах відчутних ризиків і війни [3].

Також це створює нерівні умови конкуренції на ринку, змушуючи легальних підприємців переходити в тінь, щоб залишатися конкурентоспроможними. Завдяки злочинним схемам повз бюджет проходять величезні суми коштів, які могли б бути

спрямованими на розвиток господарств, підтримку галузі, розвиток сімейних ферм тощо.

У контексті стрімкого зростання обсягів виробництва агропромисловий комплекс України на сьогодні є одним з основних бюджетоутворюючих секторів національної економіки (частка у зведеному бюджеті України за останні роки – близько 20 %), що забезпечує 12 % ВВП, 9–13 % валової доданої вартості країни, 22 % зайнятості населення та 38 % вартості експорту. Можна лише уявити, які здобутки міг би демонструвати агропромисловий комплекс у разі вжиття дієвих заходів щодо детінізації економічних процесів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Це б зумовило залучення десятків мільярдів доларів інвестицій в аграрну інфраструктуру, зупинило б демографічну катастрофу в сільській місцевості, забезпечило б значні видатки з державного бюджету для підтримки аграріїв.

Зважаючи на викладене, з метою запобігання та протидії правопорушенням у сфері зовнішньоекономічної діяльності доцільно:

1. Імплементувати в національне податкове законодавство України рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), що відображені в Плані дій щодо запобігання розмиванню податкової бази та переміщенню прибутку (Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting), найважливішими серед яких є:

- запровадження правил оподаткування контрольованих іноземних компаній;

- використання додаткової звітності з трансфертного ціноутворення для міжнародних груп компаній;

- удосконалення правил стосовно обмеження витрат за фінансовими операціями із пов'язаними особами – нерезидентами;

- запобігання зловживанням у зв'язку із застосуванням договорів про усунення подвійного оподаткування;

- приєднання до автоматичного обміну фінансовою інформацією;

- запобігання уникненню статусу постійного представництва.

2. Передбачити зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за ухилення від повернення виручки в іноземній валюті, оскільки практика застосування норм

законодавства про адміністративну відповідальність за ухилення від повернення виручки в іноземній валюті (ст. 162¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення) є неефективною.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Назва з екрана.

2. Протидія корупції у митних та податкових органах: 31 посадовцю повідомлено про підозру [Електронний ресурс] / Міністерство внутрішніх справ України : [офіційний сайт]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/news/4339_Protidiya_korupcii_u_mitnih_ta_podatkovih_organah_31_posadovcyu_povidomleno_p_ro_pidozru_FOTO.htm. – Назва з екрана.

3. Мірошніченко І. Тінь на полях. Як зупинити незаконні операції на агроринку [Електронний ресурс] / І. Мірошніченко. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/03/27/623100/>. – Назва з екрана.

Сагайдак Ю. В. – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правового регулювання економіки Юридичного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із основних напрямів державно-правового регулювання суспільних відносин у сфері економіки є реалізація положень Основного Закону щодо реформування кримінальної відповідальності за економічні злочини, адже такі процеси спрямовані на захист та гарантування прав і свобод людини й громадянина, наближення національного законодавства до європейських стандартів. Незважаючи на поступальні рухи України в бік демократизації, гостро стоїть питання реформи кримінального законодавства у сфері господарських